

رازی

محور آثار پزشکی جهان

تألیف و ترجمه و پژوهش:

محمد تقی سرمدی - ناصر پویان

تهران ۱۳۸۷

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۱	پیشگفتار.....
۱۳	فصل اول: تولد، تحصیل، هدف پزشکی و نابینایی رازی.....
۱۴	تولد و درگذشت رازی.....
۱۴	تحصیلات و خدمات پزشکی.....
۱۹	رازی در دستگاه سامانیان.....
۱۹	مسافرت‌های رازی.....
۲۰	رازی، پدر طب کودکان و دیدگاه‌های استادان ایرانی و خارجی نسبت به او.....
۲۱	چرا رازی پدر طب کودکان خوانده می‌شود؟.....
۲۲	رازی و روان‌شناسی.....
۲۳	ستارگان قدر اول دانش پزشکی جهان.....
۲۴	برداشت استادان مراکز آموزشی از مکتب مشاهیر پزشکی ایران.....
۲۵	عنوان پروفیسور.....
۲۶	دانش رازی از دیدگاه استادان دانشگاه رنه دکارت پاریس.....
۲۷	رازی و چشم پزشکی.....
۲۸	نابینایی رازی.....
۳۳	فصل دوم: شهرت، اخلاق، عقاید پزشکی و اندرزهای رازی.....
۳۴	نظرات رازی در کلیات پزشکی.....
۳۴	تشریح و وظایف الاعضاء.....

۳۶	اصول تداوی و بیماریهای داخلی
۳۶	در تغذیه
۳۸	در جراحی
۳۹	تأثیرات روحی و روانی
۴۰	در چشم پزشکی
۴۰	در داروسازی
۴۰	اخلاق و صفات رازی
۴۳	اندرزهای رازی به برخی از شاگردانش
۴۳	بایسته‌های بیمار در برابر پزشک
۴۵	خوراک بیمار
۴۵	کاربرد دارو
۴۶	خودداری از یادکردن داروهای گشوده نزد فرمانروا
۴۶	بازداری پزشک از باده خواری
۴۶	لزوم نزدیک شدن به پزشک
۴۷	رگ زنی بیمار پس از آگاهی از حال او
۴۹	فروتنی پزشک
۵۱	فصل سوم: رازی بنیانگذار مدارک پزشکی در جهان
۵۱	۱. تاریخچه دمل کلیوی که در لگنچه باز شده
۵۲	۲. تاریخچه اسهال خونی صفاوی
۵۳	۳. تاریخچه گوش درد چرکینی که منتج به مننژیت شده
۵۴	۴. ورم حاد چرکین ملتحمه
۵۵	۵. تاریخچه آبله
۵۵	۶. تاریخچه چاقی و نقرس
۵۵	۷. تاریخچه صع
۵۶	۸. تاریخچه هیدرره (hydrorrhée)
۵۶	۹. تاریخچه سقط جنین یا میوم تحت مخاطی؟
۵۷	۱۰. تاریخچه تیفوس!

۵۸درد مفاصل به دنبال تب یونجه؟
۵۸ زکام و درد مفاصل
۵۹ بحث
۶۱ فصل چهارم: کتابهای حاوی و منصوره
۶۸ حاوی صغیر
۶۸ سیطره حاوی بر اروپای قرون وسطی
۷۰ منصوره
۷۵ فصل پنجم: «کتاب درباره آبله و سرخک» (الجُدري و الحصبه)
۷۸ گزیده‌ای از کتاب درباره آبله و سرخک
۸۰ ترجمه سخنان رازی از عربی به فارسی
۸۱ فصل پنجم. در احتراز از آبله قبل از ظهور و جلوگیری از ازدیاد آن بعد از بروز
۸۸ فصل ششم. در بیان چیزهایی که بروز آبله و سرخک را سریع می‌نمایند
۹۱ فصل یازدهم. در بیان موادی که آثار آبله را از چشم و از سایر قسمت‌های بدن می‌زداید
۹۳ فصل دوازدهم. در دستور غذای بیمار آبله‌ای
۹۷ فصل ششم: کتاب برء الساعه، و کیمیاگری رازی
۹۸ کیمیاگری رازی
۱۰۲ نسخه رازی برای ساختن جسمی نقره‌سان
۱۰۳ فصل هفتم: رازی در کتاب «استاد محمد زکریای رازی...»
۱۰۵ دوران زندگی رازی
۱۰۹ رازی چگونه دانش پزشکی را پیاده کرد
۱۱۰ رازی و اخلاق پزشکی
۱۱۲ فهرست آثار رازی و دیدگاه‌های مورخان و خاورشناسان درباره او
۱۱۳ چرا رازی راه پزشک عرب خوانده‌اند
۱۱۵ استقرار تندیس رازی و ابن سینا در دانشگاهها و مراکز علمی جهان
۱۱۵ خانه و اتاق مشاهیر پزشکی ایران در شیکاگو
۱۱۶ زادگاه رازی
۱۱۶ نصب تندیسهای رازی و ابن سینا در معابر همگانی

۱۱۶	اثبات ایرانی بودن رازی
۱۱۷	پاریس، واحد خبر، ۴ شنبه، ۱۱ شهریور ۱۳۶۱
۱۱۹	فصل هشتم: رازی در «تاریخ پزشکی ایران و سرزمینهای خلافت شرقی»
۱۱۹	دکتر سربیل الگود در تاریخ خود می نویسد:
۱۱۹	تدریس و طبابت رازی در بیمارستان قدیمی (مرکزی پایتخت بغداد)
۱۲۰	رازی و ماسرجویه
۱۲۰	مشورت عضدالدوله با رازی جهت تعیین محلی مناسب برای بنای یک بیمارستان بزرگ
۱۲۱	رازی و مرد دیوانه
۱۲۳	رازی رییس بیمارستان ری و بیمارستان قدیمی بغداد
۱۲۴	زندگینامه رازی بنا به نوشته دکتر سیریل الگود
۱۲۹	«مقام «الحاوی» در میان آثار بزرگ پزشکی
۱۳۰	آزادی دانشجویان در پرسشها
۱۳۰	رازی چون جراح چشم را فاقد معلومات کافی یافت اجازه جراحی چشمش را به او نداد
۱۳۲	دستمزد رازی
۱۳۲	بخیه از روده گوسفند
۱۳۳	سنگ شفابخش
۱۳۴	رازی و ابن سینا کدام یک مهمترند؟
۱۴۳	فصل نهم: رازی در کتابهای تاریخ تمدن، پنج هزار سال پزشکی
۱۴۳	تاریخ تمدن
۱۴۶	زندگی نامه رازی در کتاب «پزشکان نامی»
۱۴۹	رازی در کتاب «پنج هزار سال پزشکی»
۱۵۰	تاریخ بیمارستانهای بزرگ اسلامی
۱۵۲	تاریخ تمدن اسلام
۱۵۳	رازی از گسترش دهندگان علمی شیمی
۱۵۴	تاریخ ادبیات در ایران
۱۵۷	فصل دهم: رازی در تاریخ طب ایران پس از اسلام
۱۵۷	طبیب به تمام معنی کلمه
۱۵۹	شرح مختصری از زندگی و مسافرتهای رازی

۱۶۵	وفات رازی
۱۶۷	فصل یازدهم: رازی در خلاصه زندگینامه دانشمندان، تاریخ تمدن....
۱۶۷	خلاصه زندگینامه دانشمندان
۱۶۸	تاریخ تمدن
۱۶۸	گوشه‌ای از سیمای تاریخ تحول علوم در ایران (مجموعه مقالات)
۱۶۹	پزشکان ایرانی در طب اسلامی و جهان
۱۷۲	طرز تدریس رازی
۱۷۲	در شیمی و داروسازی
۱۷۲	سایر شاهکارهای رازی
۱۷۲	رازی در فرهنگ فارسی دکتر معین
۱۷۳	رازی در «دانشنامه عمومی جهان دین و فلسفه»
۱۷۴	کتاب فارسی و آیین نگارش
۱۷۷	نگاهی به تحول طب و بهداشت... ایران
۱۷۷	سفرنامه مادام کارلاسرنا
۱۷۹	فصل دوازدهم: رازی در تاریخ دامپزشکی و پزشکی ایران و تاریخ...
۱۸۴	سیری در کتاب الحاوی رازی
۱۸۶	اسامی فارسی داروها در الحاوی
۱۸۷	رازی در تاریخ بیمارستانهای ایران (از آغاز تا عصر حاضر)
۱۸۷	رازی، رییس بیمارستان ری و بیمارستان بغداد
۱۸۸	محمدبن زکریای رازی
۱۹۰	رازی و بیمارستان عضدی بغداد
۱۹۰	چگونگی احداث بیمارستان عضدی
۱۹۱	درمان رایگان بیماران در مطب و خانه
۱۹۱	توصیه‌های رازی برای درمان بیماریهای روانی
۱۹۲	درمان بیماران توسط رازی و شاگردان وی
۱۹۳	توصیه نظامی عروضی سمرقندی به دانشجویان پزشکی
۱۹۵	فصل سیزدهم: رازی در منابع خارجی
۲۱۰	ظهور مجدد رساله «آبله و سرخک» و ترجمه آن

۲۱۵ رازی در اشعار چاوسر
۲۲۳ فصل چهاردهم: عکسها و تصاویر رازی و کارهای او
۲۵۱ فصل پانزدهم: افسانه‌ها و حکایت‌های پزشکی منسوب به رازی
۲۵۱ آثاری از بیماری روانی در چهره رازی
۲۵۳ درمان جوانی که زالو در گلویش چسبیده بود
۲۵۳ درمان بیماری که مخرج اسفلش مسدود شده بود
۲۵۳ درمان افسانه‌ای فرمانروا
۲۵۷ فصل شانزدهم: آثار رازی
۲۷۵ فصل هفدهم: فهرست راهنمای آثار رازی و نوشته‌ها و سخنرانی‌های مربوط به وی
۲۸۵ اعلام
۳۱۵ فهرست زیرنویس تصاویر
۳۲۳ منابع فارسی
۳۲۶ منابع خارجی

پیشگفتار

فیض روح القدس ار باز مدد فرماید دیگران هم بکنند آنچه مسیحا می‌کرد

رویداد بسیار کوچکی سبب تألیف و ترجمه و پژوهش کتاب «رازی محور آثار پزشکی جهان» شد. این واقعه ناچیز ولی مهم هنگام مطالعه و بررسی و جمع‌آوری اطلاعات و مدارک جهت «دانشنامه جهان» - که هم اکنون در دست حروف‌چینی است - به وقوع پیوست. در یکی از کتابخانه‌های مهم و بزرگ تهران مشغول مطالعه و بررسی بودیم که نیاز مبرم به خارج کردن کتابی مستند و پربار علمی شدیم، اما طبق مقررات کتابخانه مزبور خروج آن کتاب و امثال آن ممنوع بود و تنها می‌شد چند برگ از آن را تصویربرداری (فتوکپی) کرد. سرانجام با توجه به امکانات محدود کتابخانه، در کنار دانشجویان دختر و پسر مشتاق دانش ایستادیم تا نوبت به ما رسید. آن روز و در حدود بیست روز دیگر رفتیم و آمدیم تا موفق به تصویربرداری اوراق مورد نیاز شدیم.

این واقعه ناچیز در زندگی پژوهشی ما اثری عمیق و بزرگ گذاشت؛ تصمیم گرفتیم مجموعه‌ای تألیف نماییم که تا اندازه‌ای پاسخگوی پرسشهای پژوهشگران و دانشجویان و علاقمندان باشد. به عبارت دیگر خواهان اطلاعات به جای کتابخانه آن را در خانه خودش در دسترس داشته باشد.

نخستین گام در راه تحقق این اندیشه تهیه کتابی درباره دو شخصیت جهانی بود که با احتساب جمیع جهات رازی و ابن‌سینا دو جهان پزشک و فیلسوف ایرانی را انتخاب نمودیم.

مرحله بعدی استخراج مطالب و گزینش عکسها و تصاویر از منابع فارسی، انگلیسی، فرانسه، و عربی بود که همه این کارها انجام شد. اما در انتخاب رازی و ابن سینا به عنوان نخستین و دومین شخصیت از مجموع شخصیت‌های پزشکی برای این کتاب انگیزه و هدف خاصی وجود داشته است: زیرا از نقطه نظر ادوار تاریخی، در جهان طب و طبابت جایگاه نخست متعلق به رازی و جابلقا و مقام دوم آن به ابن سینا اختصاص دارد.

همه مورخان جهان - مسلمان و مسیحی و یهودی و بودایی و غیره - درباره این بزرگوار در کتابهای خود مطلب نوشته و او را نخستین پژوهشگر پزشکی، پرفسور محمد زکریای رازی، پزشک بیمارستانی، پدر طب کودکان، اولین پرفسور کلینکی و پایه گذار شیمی نوین خوانده‌اند. در مجموع همه تاریخ نگاران قدیم و جدید به اتفاق آرا رازی را اولین پرفسور و استاد پزشکی جهان دانسته‌اند. پرفسور هوارد استاد تاریخ طب دانشگاه رنه دکارت و رییس انستیتو تحقیقات تاریخ طب و داروسازی فرانسه و پرفسور لاپلان، آکادمیسین و استاد تاریخ طب دانشگاههای فرانسه به اتفاق آرا در کتاب تاریخ طب که در سال ۱۹۸۱ در پاریس به چاپ رسیده درباره رازی می‌نویسند: «رازی، نخستین پژوهشگر پزشکی است که صفحاتی از تاریخ طب را به تشخیص افتراقی بین آبله و سرخک یعنی دو بیماری عفونی کودکان اختصاص داده است. رازی اختلاف این بیماریها را تشریح کرده و آن را به رشته تحریر در آورده است.»

رازی با آنکه چهره‌ای نامدار و بی‌همتا و با استعداد و تیزهوش زمان خود و تا هزار سال پزشک همه جهانیان بود ولی درباره زندگی، تألیفات و حتی تاریخ تولد و تاریخ درگذشت و محل دفن وی بین نویسندگان جهان اسلام و غرب و کشورهای دیگر اختلاف نظر وجود دارد. ما در این کتاب گزیده‌ای از آنچه که درباره این جهان پزشک، نویسندگان در آثار خود آورده‌اند بدون کوچکترین دخل و تصرفی نقل کرده‌ایم، تا شاید خدمتی هر چند ناچیز در راستای معرفی وی ارایه شده باشد.

پای ملخی نزد سلیمان بردن عیب است ولیکن هنر است از موری

محمد تقی سرمدی - ناصر پویان